

DÍA DAS LETRAS GALEGAS 2023

O BERCE DE DEL RIEGO

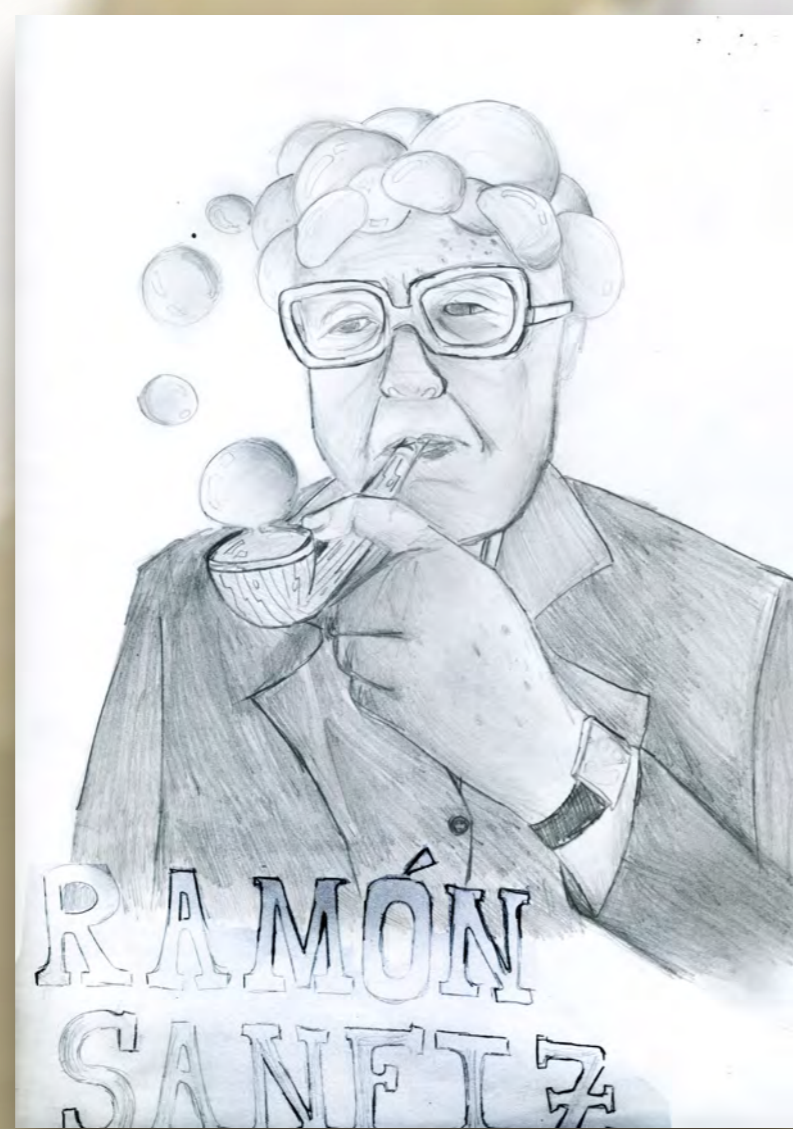
Benqueridas amigas e amigos!

Son Ramón Sanfiz, o protagonista do libro *Galicia* de Francisco Fernández del Riego; nesta obra, guiaba uns viaxeiros polo país. Imos descubrir as claves biográficas e creativas deste autor e construír xuntos un itinerario que vos convido a percorrer. Benvidas, benvidos!

O meu amigo Fernández del Riego veu ao mundo o 7 de xaneiro de 1913 en Vilanova de Lourenzá. Primoxénito dunha extensa familia -tivo seis irmáns e catro irmás-, formárase na súa vila natal ata que se examina en Lugo do bacharelato elemental, para despois estudar no Colexio dos Escolapios en Monforte de Lemos de 1927 a 1930. É entón cando aproba a reválida con excelentes cualificacións e ingresa na Universidade.

Son estes os anos nos que se disciplina na lectura e nos estudos, ademais de participar, coma un máis, nos xogos e divertimentos propios da mocidade da súa época.

 Ramón Sanfiz fálanos

Francisco Fernández del Riego

-1-

DÍA DAS LETRAS GALEGAS 2023

OS ANOS DE FORMACIÓN

Matricúlase en Madrid na Facultade de Dereito. Alí comprométese coas loitas estudiantís da época, afíliase á Federación Universitaria Escolar (FUE) e vive de primeira man a instauración da República. Acaba o curso e retorna a Vilanova. O 25 de xullo de 1931, pronuncia a súa primeira proclama galeguista na vila natal.

Os pais deciden trasladar a casa a Compostela para que todos os fillos e fillas gocen da posibilidade de formarse alí. Francisco continúa os estudos de Dereito e en 1933 dita, en representación do alumnado, o discurso de inauguración do ano lectivo, no que reclama a galeguización do ensino universitario.

Nestes anos, incorpórase á loita galeguista con inequívoca convicción. Participa nas actividades do Seminario de Estudos Galegos e na asociación Ultreya, milita no Partido Galeguista e nas Mocidades Galeguistas, intervén en mitins e forma parte da comisión de propaganda do Estatuto de autonomía. Alén diso, frecuenta a editorial Nós, dirixida por Ánxel Casal, colabora nas revistas Nós, Ser ou Alento e dirixe Universitarios e A Nosa Terra. En 1934, ingresa como profesor axudante de Dereito na Universidade de Santiago.

Del Riego díxome unha vez: "Eramos mozos agresivos na crítica, radicais nas negacións, rebeldes". Non mentía!

dos
socialcos
biográficos e vitais

Francisco Fernández del Riego

-2-

DÍA DAS LETRAS GALEGAS 2023

OS DIFÍCILES ANOS DA GUERRA

Tras o levantamento militar, sanciónano e inhabilitano para volver exercer a docencia e, ao saber que o buscan, agóchase en dúas casas ata que decide presentarse no cuartel militar do Hórreo como única solución para salvar a vida; alí é recrutado como soldado do exército franquista.

Despois dun longo periplo por diversas fronteas de batalla durante os tres amargos anos da guerra, retorna a Compostela. Porén, en canto abandona o uniforme militar, sabe que este xa non o vai amparar de nada e séntese aínda perseguido. A súa decisión foi establecerse na cidade de Vigo.

Marcho -díxome Francisco- con moi poucos cartos e moitas preocupacións, pero coa maior das esperanzas.

de quen coñece moi ben:

Francisco Fernández del Riego

-3-

DÍA DAS LETRAS GALEGAS 2023

VIGO. UN LUGAR AQUELADO

Acollido no despacho de Valentín Paz-Andrade, empeza a encargarse da revista Industrias Pesqueiras, mais, mesmo nunha cidade na que é un descoñecido, recibe ameazas telefónicas. Para paliar os apertos económicos, dá clases nos colexios Mezquita e Labor e colabora noutras revistas e xornais, sempre asinando con pseudónimos ou ignorando o segundo apelido para evitar problemas.

No ano 1940, casa con Evelina Hervello, a quen xa coñecera nos seus anos estudiantís en Compostela. Pouco e pouco, vai mellorando a súa situación económica e aluga unha casa en Coruxo para pasar o verán. Alí realizará reunións clandestinas cos galeguistas non exiliados pero silenciados, coa intención de reconstruír o Partido Galeguista.

É encarcerado no actual Museo Marco de Vigo durante dúas semanas, acusado de pertencer á Unión de Intelectuais Libres. En 1949, publica o seu primeiro libro, Cos ollos do noso esprito, editado pola Federación de Sociedades Galegas de Buenos Aires.

Francisco Fernández del Riego.

Francisco Fernández del Riego

-4-

DÍA DAS LETRAS GALEGAS 2023

A RELACIÓN CO EXILIO E O MOTOR DE GALAXIA

Del Riego foi unha figura clave na relación entre o exilio e o galeguismo da Galicia interior e realizou un labor de ponte e conexión entre estes dous mundos, traballando sempre en proxectos comúns, como testemuñan as súas colaboracións na revista Galicia Emigrante, dirixida por Luís Seoane en Buenos Aires. Visitará América nalgunhas ocasións para confirmar a necesidade dese diálogo entre a Galicia de aquí e alén mar.

Con Xaime Isla Couto, bota a andar o suplemento cultural La Noche, que marcou o inicio do labor de reconstrución cultural na posguerra. Cando este foi clausurado, ten un papel decisivo na fundación da Editorial Galaxia (1950), onde se responsabiliza da dirección e xerencia ao longo de máis de tres décadas. Porén, non se limitaba a exercer unha función organizativa senón que corruxía e traducía textos, facía paquetes e levábaos ao correo etc. Por iso el me dicía sempre que se consideraba "un obreiro do galeguismo". O seu esforzo tamén se transloce nas páxinas da revista Grial, que dirixiu con Ramón Piñeiro de 1963 a 1988. Moitas veces me ten comentado que esta supuxera unha das maiores satisfaccións da súa longa vida.

En 1954 sufrirá unha nova detención, acusado de actividades políticas, e será ingresado no cárcere de Pontevedra durante un tempo, ata que o seu caso foi, por fin, sobresido.

Velaquí as súas orixes,

Francisco Fernández del Riego

-5-

DÍA DAS LETRAS GALEGAS 2023

O SEU INCANSABLE LABOR NA REAL ACADEMIA GALEGA

Alén de traballar na preparación e disposición dos textos que se publican na Editorial Galaxia, detecta carencias e empeza a publicar obras propias de carácter divulgativo, como a Historia de la literatura gallega (1951) -que, malia ser escrita orixinalmente en galego, só verá a luz nesta lingua 20 anos despois- e varias escolmas de poesía galega, entre outros moitos proxectos.

Á Real Academia Galega chega inicialmente en condición de membro correspondente en 1948, para logo ser numerario en 1960. Nesta época, solicita a aprobación dunha proposta que comeza a ser efectiva no ano 1963: a da celebración do Día das Letras Galegas, naquel ano dedicado á figura de Rosalía de Castro. En 1967, para lle abrir novos camiños á lingua galega, solicitou da RAG a comunicación oficial aos poderes públicos da necesidade de estudar galego no ensino.

Como presidente da institución, no período que vai de 1997 a 2001, renova os seus estatutos, modernízaa e, ao mesmo tempo, responsabilízase da entrada nela de moitas persoas cunha bagaxe intelectual relevante.

a súa formación, o seu compromiso político

Francisco Fernández del Riego

-6-

DÍA DAS LETRAS GALEGAS 2023

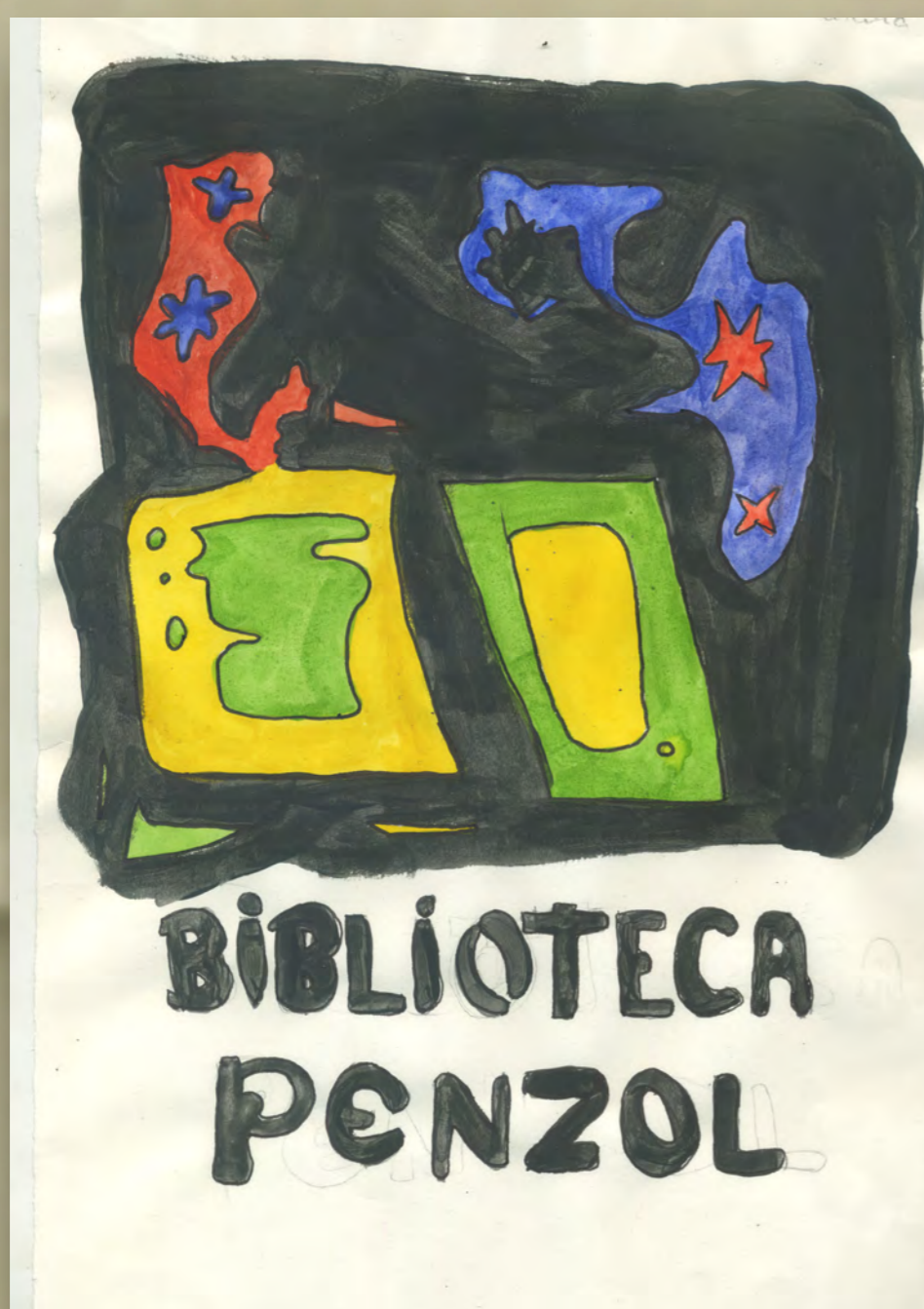
A FUNDACIÓN PENZOL E MÁIS

Cando Fermín Fernández Penzol-Labandera, rexistrador da propiedade de profesión e bibliófilo apaixonado, lle doa a súa biblioteca a Galaxia e se crea a institución que leva o seu nome, Fernández del Riego convértese no responsable da súa dirección, desde 1963 ata poucos meses antes do seu falecemento. Os fondos bibliográficos, instalados primeiro na rúa Policarpo Sanz, pasarán máis tarde a preservarse no edificio da actual Casa Galega da Cultura. A esta fundación uníralle Del Riego o seu propio legado de máis de 30.000 volumes e o seu arquivo persoal; ademais, tamén lle cederá á cidade de Vigo unha pinacoteca galega de altísimo valor.

Del Riego será o gardián dese patrimonio e a sede da Fundación Penzol foi desde entón o seu lugar de traballo e o seu fogar. Alí ten o seu despacho, recibe as visitas e escribe os seus últimos libros e artigos.

A súa foi unha presenza constante en diversas cabeceiras xornalísticas. Entre elas cómpre salientar as súas colaboracións, moi dilatadas no tempo, tanto no Faro de Vigo como en La Voz de Galicia, sobre temas culturais e literarios.

e cultural, a súa obra e o seu

Francisco Fernández del Riego

-7-

DÍA DAS LETRAS GALEGAS 2023

OS DERRADEIROS ANOS

En 1963, Francisco Fernández del Riego achégase á órbita do Partido Socialista Galego na clandestinidade e, tamén arredor dos anos setenta, ingresa en numerosas institucións como o Museo do Pobo Galego, a Fundación Otero Pedrayo, o Museo Carlos Maside, a Fundación Vicente Risco ou a Fundación Laxeiro. E todo iso, sen deixar de publicar ata poucos meses antes do seu falecemento.

Recibe, nos seus últimos anos de vida, numerosísimos galardóns e recoñecementos, talvez como ninguén, do ámbito do galeguismo, recibiu nunca.

Nestes tempo trasladarase durante os catro meses do verán a vivir nun apartamento en Nigrán. Fina na súa casa de Vigo o 23 de novembro de 2010 e, 13 anos despois, a Real Academia Galega decidiu tamén homenaxear, neste 2023, a súa vizosa traxectoria.

perenne legado.

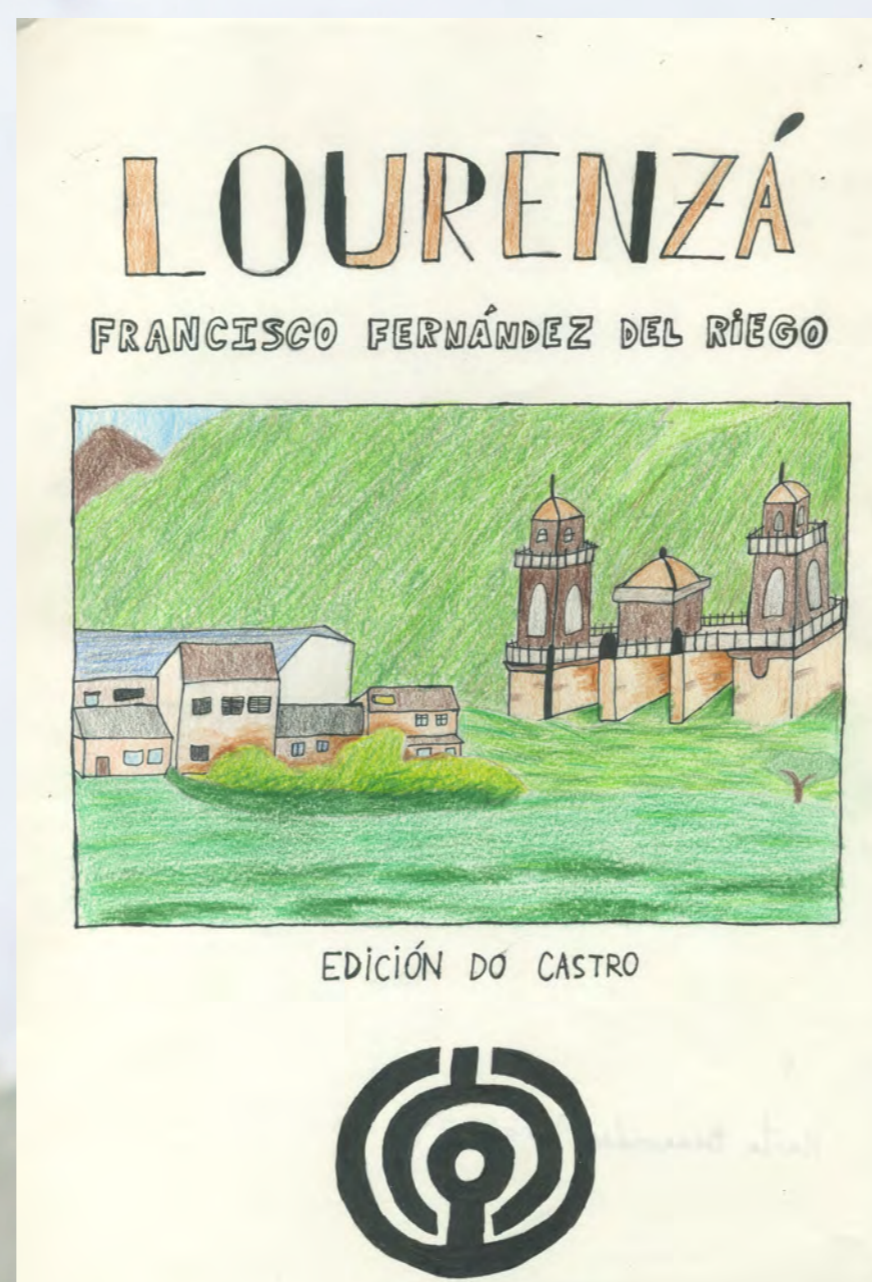
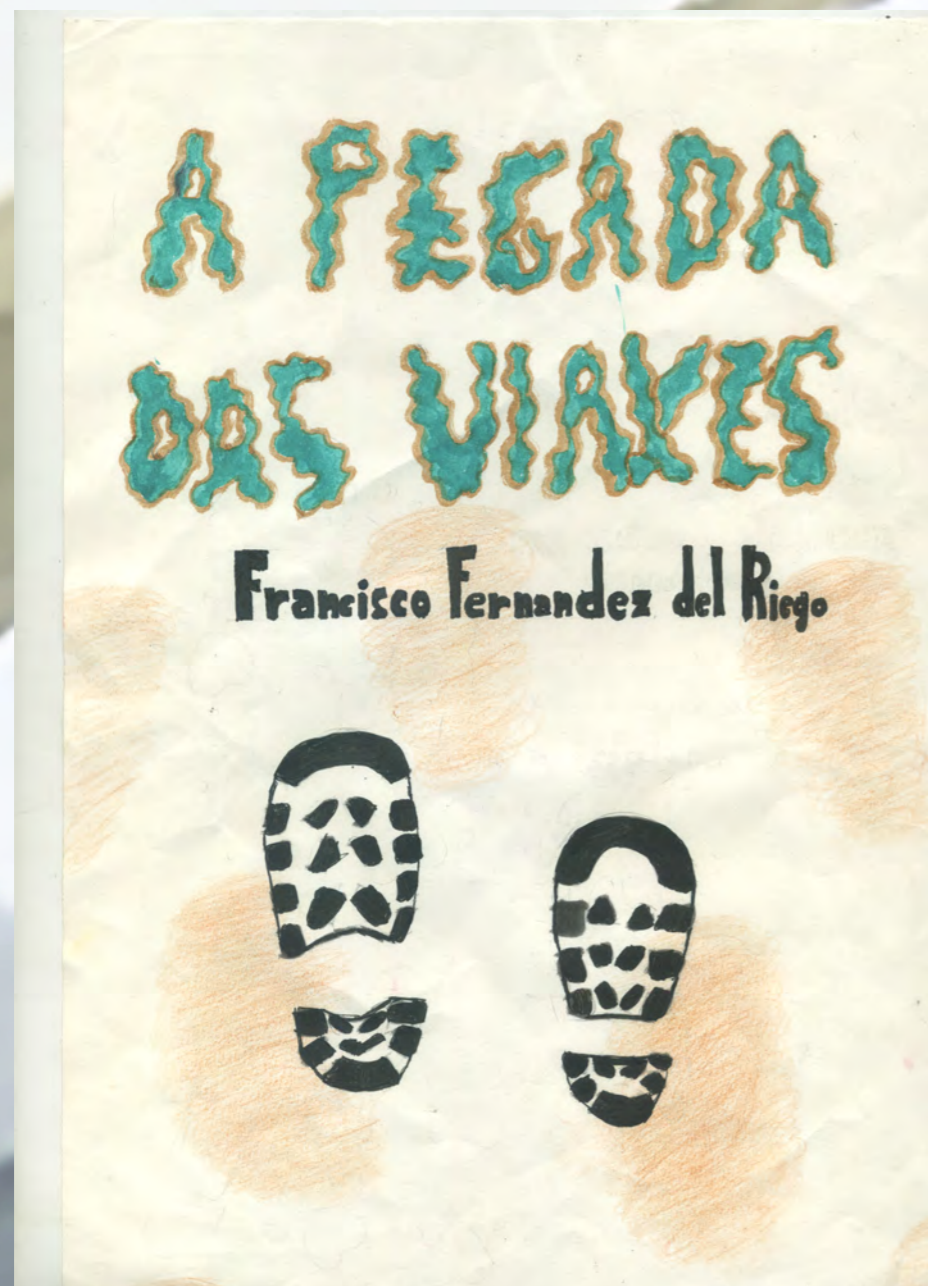
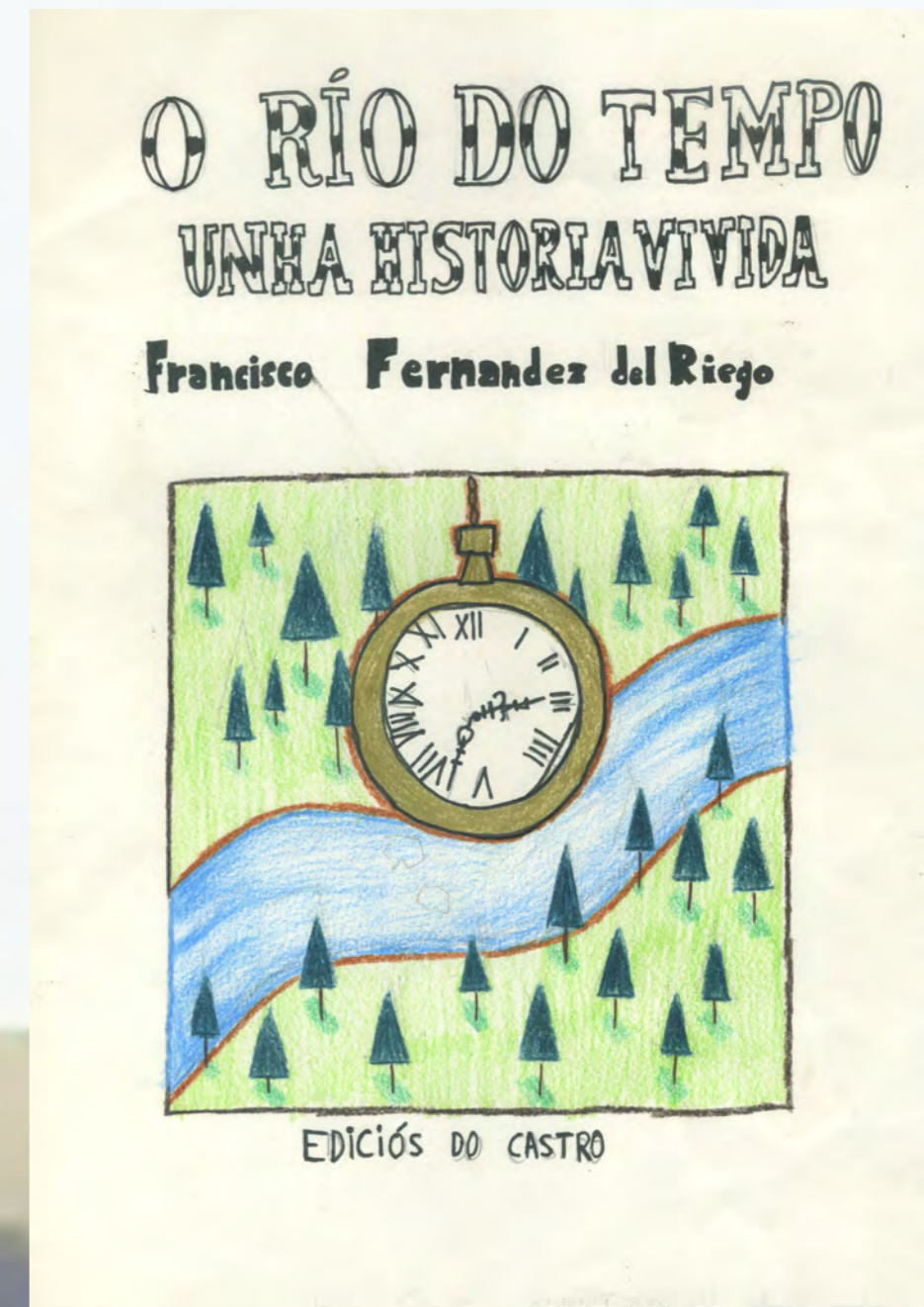

Francisco Fernández del Riego

-8-

DÍA DAS LETRAS GALEGAS 2023

A OBRA DE DON PACO

Francisco Fernández del Riego

-9-

DÍA DAS LETRAS GALEGAS 2023

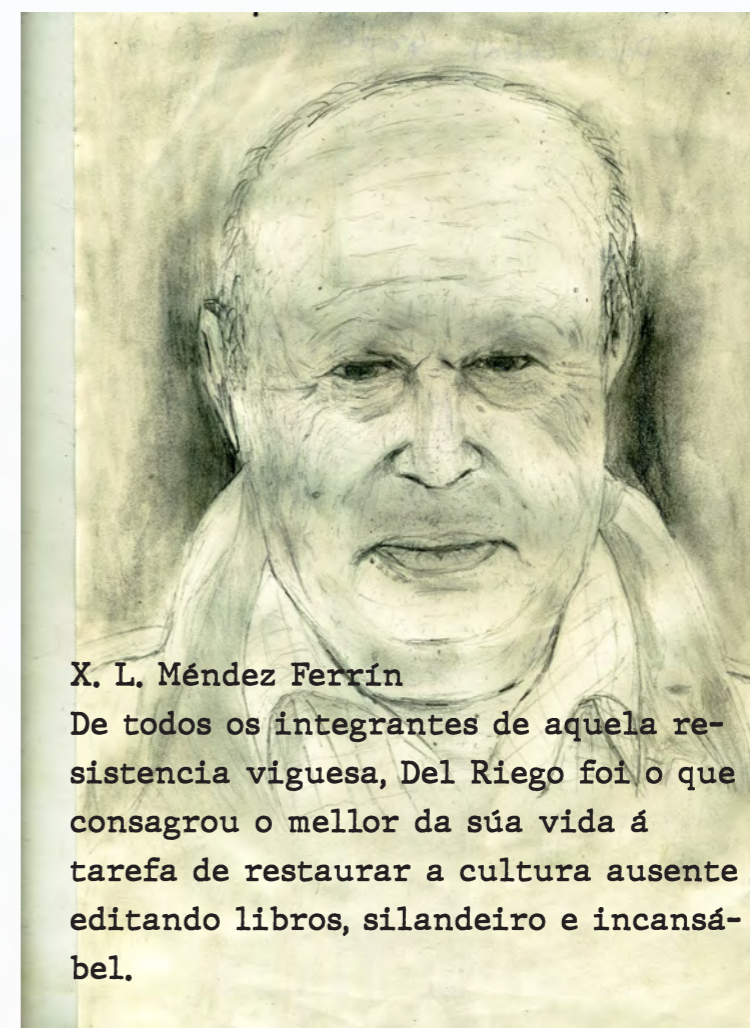
DIXERON DEL...

María Xosé Queizán
Del Riego pertence a unha xeración que confundía a política coa ética. Hoxe é difícil compaxinalas.

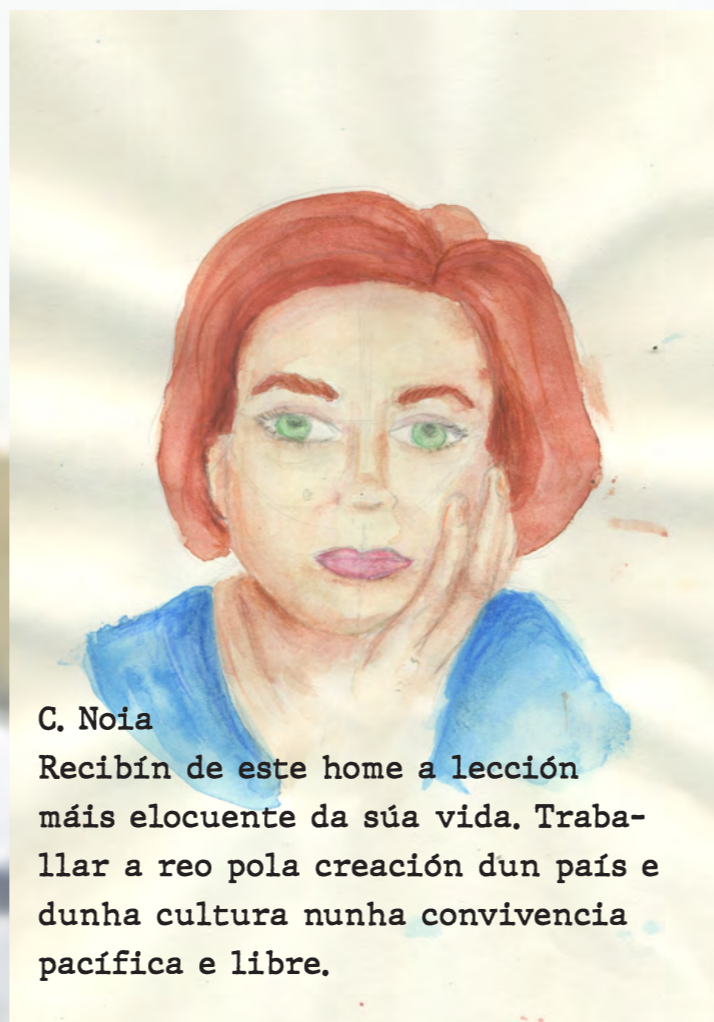
X. Alonso Montero
Del Riego era partidario da policromía da vida e das mil pequenas cousas da existencia diaria que, no fondo, nos define.

X. L. Méndez Ferrín
De todos os integrantes de aquela resistencia viguesa, Del Riego foi o que consagrou o mellor da súa vida á tarefa de restaurar a cultura ausente editando libros, silandeiro e incansábel.

R. Otero Pedrayo
Soubo dar forma, de templo inmórrente, á cultura galega moderna, ou millor de navío, triunfante de todos os ventos.

C. Noia
Recibín de este home a lección máis elocuente da súa vida. Traballar a reo pola creación dun país e dunha cultura nunha convivencia pacífica e libre.

I. Díaz Pardo
O recordo de sempre, calando, traballando polo país, estudándoo a fondo, sempre leal coas súas ideas e cos seus amigos.

R. Carballo Calero
Nunca me faltou del a letra na desgracia, a voz no silencio, a presenza na soidade, o alento no traballo, o apoio na angustia, unha pinga de dozura no acedume.

C. Blanco
O seu traballo executivo foi a un tempo o dun obreiro e dun guía, o dun protagonista destacado e o dunha testemuña insubstituíble, o dun constructor e o dun relator da historia construída.

X. Torres
Dispón dunha constancia que sempre me impresiona: aí queda como mostra a Fundación Penzol, na que fixo a súa revolución cultural e deu voz ás palabras.

Francisco Fernández del Riego

-10-